

Basishygiëne (algemene voorzorgsmaatregelen)

Medewerkers informatiemap

Infectiepreventie

Infectiepreventie

Basishygiëne (algemene voorzorgsmaatregelen)

Informatiebrochure voor medewerkers

Inhoud

Inleiding	2
Verplichte naleving.....	2
Persoonlijke hygiëne	3
Haar	3
Baard en snor	3
Hoofddoek.....	3
Sieraden en piercings	4
Hoest-, snuit- en toilethygiëne.....	4
Eten en drinken	4
Mobiele communicatiemiddelen	4
Kledingbeleid	5
Dienstkleding.....	5
Beschermdende kleding.....	5
Eigen kleding	5
Schoeisel.....	6
Handhygiëne.....	6
Handdesinfectie.....	6
Handreiniging	9
Handverzorging	9
Persoonlijke beschermingsmiddelen	10
Handschoenen.....	10
Beschermdende jas	10
Beschermd masker.....	10
Oogbeschermingsmiddel.....	10
Prik-, snij-, spat- of bijtaccidenten.....	11
Meldingsplicht.....	11
Immunisatie.....	12

Inleiding

Ziekenhuisinfecties zijn helaas een veel voorkomend en wereldwijd probleem. In de Nederlandse ziekenhuizen krijgt zo'n 10% van de opgenomen patiënten een infectie welke te wijten is aan die opname. De meest voorkomende infecties bij patiënten zijn urineweginfecties, wondinfecties en luchtweginfecties. Voor de patiënt brengt een ziekenhuisinfectie onder meer extra leed, pijn en misschien een langere opname; voor het ziekenhuis betekent het een behoorlijke kostenpost.

Medewerkers spelen een cruciale rol bij zowel het tot stand brengen als het voorkomen van ziekenhuisinfecties. Ook kunnen zijzelf tijdens hun werk in het ziekenhuis een infectie oplopen. Aangetoond is dat het aantal ziekenhuisinfecties met een derde wordt verminderd wanneer alle medewerkers consequent de nodige infectiepreventiemaatregelen toepassen! Naast goede persoonlijke hygiëne spelen ook het op juiste wijze uitvoeren van handhygiëne en het naleven van een correcte kledingdiscipline een belangrijke rol in het voorkomen van infecties. Het niet naleven heeft voor patiënten, maar ook voor u en het ziekenhuis ernstige consequenties.

Algemene voorzorgsmaatregelen zijn de basishygiëne maatregelen geldend bij ieder patiëntencontact en bij iedere handeling waarbij redelijkerwijs kan worden aangenomen dat er contact optreedt met excreta, lichaamsvloeistoffen, niet-intacte huid of slijmvliezen.

Verplichte naleving

Infectiepreventie is in het Dijklander ziekenhuis een onderdeel van de professionele kwaliteit van zorg en beschreven in vastgestelde protocollen.

Deze protocollen gelden, altijd, voor:

- *Medewerkers die zorg gerelateerde dienstkleding dragen, ongeacht de aard van de werkzaamheden;*
- *Medewerkers die patiëntencontact hebben, met of zonder dienstkleding;*
- *Medewerkers die contact hebben met patiënten materiaal.*

De genoemde maatregelen zijn niet vrijblijvend, maar verplicht na te leven. Indien u zich onttrekt aan het ziekenhuisbeleid inzake persoonlijke hygiëne, kledingdiscipline of handhygiëne, dan zal uw leidinggevende of coördinator u hierop aanspreken. Bij herhaling van dit gedrag wordt dit opgevat als disfunctioneren en zullen daarbij passende maatregelen worden getroffen.

Deze informatiebrochure is een samenvatting van de actuele infectiepreventie protocollen met betrekking tot persoonlijke hygiëne, kledingdiscipline en handhygiëne.

Persoonlijke hygiëne

Het is voor de medewerker van belang om zichzelf tegen besmetting te beschermen en er tevens voor te zorgen dat hij/zij zelf geen bron van besmetting voor de patiënt is. Persoonlijke hygiëne richt zich op Infectiepreventiemaatregelen tijdens:

- patiëntgebonden werkzaamheden;
- werkzaamheden met patiëntenmateriaal;
- werkzaamheden (aan materialen) in de omgeving van de patiënt.

Het betreft de persoonlijke hygiëne met betrekking tot nagels, sieraden, accessoires, haar/gezicht, niet-ruimte gebonden werkkleding, schoeisel, hoest/snuit hygiëne, eten/drinken en infectie bij de medewerker.

Voor OK-medewerkers gelden aanvullende maatregelen met betrekking tot persoonlijke hygiëne. Zie iProva: Infectiepreventiemaatregelen op OK (Klasse I).

Voor medewerkers die op de hartkatherisatiekamer en/of angioruimte werken gelden aanvullende maatregelen met betrekking tot persoonlijke hygiëne. Zie iProva: Infectiepreventie maatregelen op de hartkatheterisatie –en angiografiekamer (Klasse II).

Haar

- Het haar is schoon en goed verzorgd.
- Draag haar, langer dan schouderlengte, opgestoken of bijeengebonden, zodanig dat het boven de schouders hangt en dat het haar niet naar voren kan vallen.
- Het haar moet volledig bedekt worden met de voorgeschreven hoofdbedekking, wanneer men in een ruimte komt waar invasieve ingrepen worden verricht.
- Voorkom zoveel mogelijk om met de handen het haar of het gezicht (vooral rond mond, ogen, neus) aan te raken.

Baard en snor

- Zorg voor een goed verzorgde en kort geknipte baard/snor, die niet in contact kan komen met (de omgeving van) de patiënt of de voorkant van de werkkleding.
- Baard/snor moet volledig bedekt worden met de voorgeschreven hoofdbedekking, wanneer men in een ruimte komt waar invasieve ingrepen worden verricht.

Hoofddoek

Het dragen van een hoofddoek is toegestaan mits:

- De hoofddoek wordt zo gedragen dat tijdens de uitvoering van de werkzaamheden het materiaal van de hoofdbedekking niet in contact komt, of kan komen met de (omgeving van) patiënt en/of patiëntmateriaal.
- De hoofddoek wordt niet over de werkkleding gedragen.
- De hoofddoek is schoon aan begin van elke dienst.
- De hoofddoek wordt dagelijks vervangen door een schone hoofddoek of bij zichtbare verontreiniging.
- De hoofddoek moet bestand zijn tegen wassen op een temperatuur van 60°C of hoger.

Sieraden en piercings

- Draag geen sieraden/accessoires aan handen en onderarmen zoals ringen, armbanden, polshorloges, piercings en braces, in combinatie met dienstkleding.
- Alleen oorknopjes of klein model oorbellen en korte halskettingen zijn toegestaan.
- Piercings aan handen, vingers en onderarm zijn niet toegestaan.
- Overige piercings zijn toegestaan, behalve wanneer door de piercing de algemene hygiëne onvoldoende in acht kan worden genomen of als de piercing een besmettingsbron kan vormen voor patiënten.
- Overige piercings zijn toegestaan op voorwaarde dat zij niet onrustig of ontstoken zijn.
- Verwijder een ontstoken oorbel- of zichtbare piercing direct, dek een ontstoken insteekplaats af met niet vocht doorlatende pleister.

DIENSTKLEDING AAN = HAND en POLS SIERADEN AF

Hoest-, snuit- en toilethygiëne

- Hoest/nies met een afgewend gezicht.
- Hoest/nies met een papieren zakdoek/tissue voor de mond of, indien papieren zakdoek/tissue ontbreken, in de elleboog plooi.
- Gebruik tijdens de werkzaamheden een papieren zakdoek/tissue bij het snuiten van de neus.
- Gebruik een papieren zakdoek/tissue eenmalig en gooi deze na gebruik direct weg.
- Pas direct handhygiëne toe na hoesten, niezen, snuiten en/of toiletbezoek.
- Wanneer de medewerker last heeft van een verkoudheid waarvoor hij/zij zich niet ziek hoeft te melden, draagt de medewerker tijdens handelingen bij de patiënt, een chirurgisch mondneusmasker ter bescherming van de patiënt. (Op verzoek griepvaccinatie werkgroep)

Eten en drinken

- Het is verboden te eten en te drinken in (verzorgings- of behandel) ruimten waarin patiëntgebonden werkzaamheden plaatsvinden of waar wordt gewerkt met patiëntmateriaal, zoals spoelkeuken, behandelkamer of laboratorium.
- Alleen in de koffiekamer is het hebben van een koektrommel of snoepot toestaan (bij een uitbraak van gastro-enteritis kan door het outbreak managementteam worden besloten dat ook in de koffiekamer geen koektrommel en snoepot is toegestaan).

Mobiele communicatiemiddelen

- Gebruik een mobiel communicatiemiddel niet tijdens patiëntgebonden werkzaamheden.
- Pas handhygiëne toe conform de 5-momenten indien het noodzakelijk is om tijdens patiëntgebonden werkzaamheden een mobiel communicatiemiddel te gebruiken.

Kledingbeleid

Uit oogpunt van infectiepreventie wordt onderscheid gemaakt in:

- Eigen kleding, waaronder ook schoeisel;
- Dienstkleding, afdelings- of discipline gebonden;
- Beschermende kleding.

Dienstkleding

Het dragen van dienstkleding is aan voorschriften gebonden voor medewerkers die werkzaam zijn op verpleeg- of behandelafdeling, polikliniek of medewerkers die zich bezig houden met voedselbereiding. Het beleid voor het dragen van dienstkleding wordt beschreven in: iProva “Dienstkleding: beleid zorgkleding”.

Eisen zorggerelateerde dienstkleding:

- Draag dienstkleding die door het ziekenhuis is verstrekt, andere werkkleding is niet toegestaan.
- Dienstkleding aan- en uittrekken in het ziekenhuis. Het is niet toegestaan om dienstkleding mee naar huis te nemen
- Dienstkleding aan het einde van de dienst aanbieden voor reiniging. Dienstkleding wordt via het ziekenhuis gewassen en gescheiden van schone kleding opgeslagen.
- Verschoon dienstkleding dagelijks of direct bij zichtbare verontreiniging.
- Heeft korte mouwen (om de handhygiëne niet in de weg te staan).
- Het dragen van de badge is verplicht en een verpleegstershorloge is toegestaan.
- Draag dienstkleding gesloten (dus geen openhangende hessen en jassen).
- Het dragen van eigen kleding is toegestaan mits deze: wordt gedragen onder de werkkleding, waarbij het de onderarmen onbedekt laat.
- Draag op of over dienstkleding geen (kleding)accessoires, truien, shawls en vesten.
- Draag geen lange kettingen/keycords over de dienstkleding.
- Dienstkleding bedekt het lichaam/de eigen kleding minimaal van schouder tot kniehoogte in zijn geheel.
- Draag dienstkleding waarop verontreinigingen zijn goed zichtbaar zijn (bijvoorbeeld licht van kleur).

Beschermende kleding

Bij contact met patiënten met een besmettelijke aandoening is het dragen van beschermende kleding geïndiceerd, conform richtlijnen isolatie. Bij ‘natte’ procedures is het noodzakelijk om over de dienstkleding beschermende kleding te dragen die niet vocht doorlatend is.

Eigen kleding

Indien dienstkleding gedragen wordt, is het dragen van eigen kleding aan voorschriften gebonden.

- Vesten en shawls over dienstkleding zijn niet toegestaan.
- Lange mouwen onder dienstkleding is niet toegestaan. Lange mouwen van de eigen kleding worden zodanig opgerold dat de onderarmen vrij zijn.
- Toegestaan is om eigen kleding met korte mouwen onder de dienstkleding te dragen.
- Schoeisel moet van goed te reinigen, glad materiaal zijn en bij zichtbare verontreiniging direct worden schoongemaakt.

Schoeisel

- Draag schoon schoeisel van goed te reinigen stevig materiaal en bestand zijn tegen desinfectie met alcohol 70%.
- Schoeisel met een bovenkant van stevig materiaal beperkt de mogelijkheid dat een (scherp) voorwerp per ongeluk het schoeisel en de huid kan doorboren.
- Reinig schoeisel met zichtbare verontreiniging direct.
- Schoeisel met verontreiniging van lichaamsvloeistoffen moet worden gereinigd en gedesinfecteerd.

Handhygiëne

Handhygiëne wordt beschouwd als de belangrijkste maatregel om het risico van overdracht van micro-organismen van medewerkers naar patiënten te verminderen.

Onder handhygiëne wordt verstaan: handreiniging, handdesinfectie en handverzorging met handcrème.

- Draag geen nagellak/nagelversieringen op de vingernagels.
- Draag geen kunstnagels (van bijvoorbeeld gel of acryl) aan de vingernagels.
- Houd de vingernagels kortgeknipt en schoon.

Om handhygiëne goed uit te voeren is het belangrijk dat:

- Open wondjes aan de handen of huidbeschadigingen zijn afgedekt met een niet-vocht doorlatende pleister.
- Draag geen hand- of polssieraden.
- Er geen piercings in de huid van handen of de nagels aanwezig zijn.
- De intacte huid wordt verzorgd.

Handdesinfectie

Desinfectie van niet-zichtbaar verontreinigde handen met handalcohol heeft de voorkeur boven handreiniging vanwege:

- Betere huidvriendelijkheid. Handalcohol is door de toevoeging van terug vettende bestanddelen huidvriendelijker dan wassen met water en zeep.
- Tijdwinst;
- Grotere kiemreductie;
- Onafhankelijk van de aanwezigheid van een wastafel uit te voeren.

Het dragen van handschoenen is geen reden om de handen niet te wassen of desinfecteren!

Voer handdesinfectie uit:

- Voorafgaand aan het uitvoeren van een schone- en aseptische werkwijze;
- Na het uittrekken van handschoenen;
- Na ieder direct contact met patiënten en verpleegkundige handelingen.

Handhygiëne wordt toegepast op de volgende 5 momenten bij patiëntgebonden werkzaamheden:

1. Voor handcontact met de patiënt
  - op het moment dat de patiënt wordt benaderd voordat hij/zij wordt aangeraakt
2. Voor schone- en aseptische handelingen
  - direct voor het uitvoeren van een schone- aseptische handeling
3. Na mogelijk handcontact met lichaamsvloeistoffen
  - direct na mogelijk contact met lichaamsvloeistoffen en na het uittrekken van handschoenen
4. Na handcontact met de patiënt
  - na ieder handscontact met een patiënt en bij verlaten van de patiënt
5. Na handcontact met de directe omgeving van de patiënt.
  - na ieder handcontact met de directe omgeving van de patiënt ook wanneer geen handcontact met de patiënt is geweest.

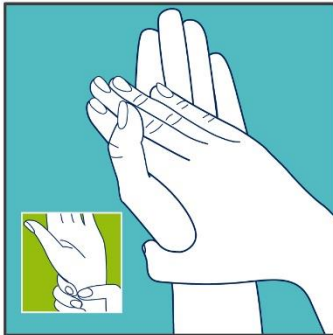

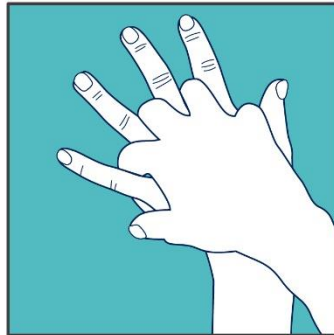
Werkwijze:

- Breng op de droge handen handalcohol aan zonder dat daarbij het tuitje van de dispenser wordt aangeraakt.
- Neem zoveel handalcohol dat het kuiltje van één hand met handalcohol is gevuld. Deze hoeveelheid is nodig om de handen gedurende de volledige inwerktijd van de handalcohol (30 seconden) nat te houden.
- Wrijf de handen en polsen gedurende 30 seconden over elkaar.
- Wrijf over de linker handrug met de rechterhandpalm en andersom.
- Wrijf de handpalmen tegen elkaar met verstrengelde vingers.
- Wrijf de buitenkant van de vingers in de palm van de andere gespreide hand en andersom.
- Draai de duim van de ene hand rond in de gesloten andere hand. Doe dit voor beide handen.
- Houd de vingers bij elkaar en draai de vingers in de palm van de andere hand. Doe dit voor beide handen.

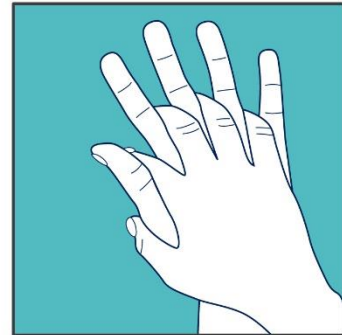
Bij niet of onvoldoende droging van de alcohol is het effect minder en bestaat de kans op huidirritatie bij aansluitend gebruik van handschoenen.

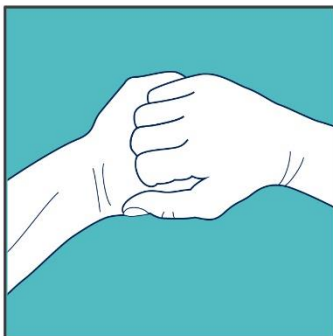
Wrijf de handpalmen over elkaar. Denk aan de polsen! En andersom.

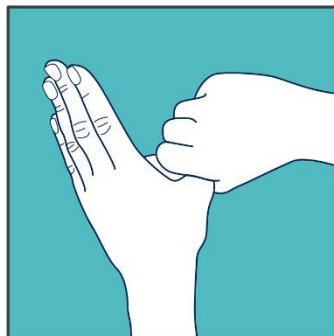
Wrijf over de linker handrug met de rechterhandpalm. En andersom.

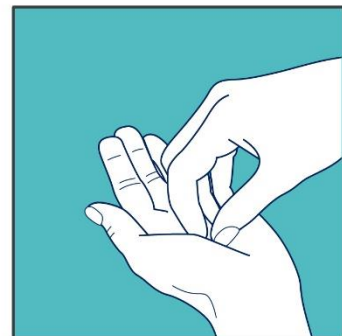
Wrijf de handpalmen tegen elkaar met de verstrengelde vingers.

Wrijf de buitenkant van de vingers in de palm van de andere gespreide hand en andersom.

Draai de duim van de ene hand rond in de gesloten andere hand. Doe dit voor beide handen.

Houd de vingers bij elkaar en draai de vingers in de palm van de andere hand. Doe dit voor beide handen.

Om handhygiëne goed uit te voeren is het belangrijk dat:

- bij aanvang van de werkzaamheden alle hand- en polssieraden worden afgedaan. (ook polshorloges);
- de intacte huid wordt verzorgd (handcrème uit een tube).

Handreiniging

Handen worden gewassen met water en zeep:

- Bij zichtbaar vuile en/of plakkerige handen;
- Na onbeschermd contact met lichaamsvloeistoffen;
- Na ieder toiletbezoek;
- Na contact met een patiënt in contact-GE isolatie;
- Na neus snuiten en hoesten/niezen.

Alcohol heeft geen reinigende werking en kan dus niet voor handreiniging worden gebruikt!

Werkwijze:

- Open de kraan met de elleboogbediening.
- Maak de handen nat met water uit een flink stromende kraan.
- Breng op de handen vloeibare zeep uit een dispenser zonder dat daarbij het tuitje van de dispenser wordt aangeraakt.
- Wrijf vervolgens de vingertoppen, duimen en gebieden tussen de vingers en de polsen gedurende 10 seconden goed over elkaar heen.
- Spoel handen en onderarmen goed af.
- Sluit de kraan met de elleboog of met een papieren handdoek.
- Droog de handen inclusief polsen en huid tussen de vingers met een wegwerpbaar handdoek.
- Gooi de gebruikte handdoek weg in de daarvoor bestemde afvalbak.

Na het wassen van de handen wordt vervolgens géén handdesinfectie toegepast.

Handverzorging

Handverzorging is een essentieel onderdeel van een goede handhygiëne. Handverzorging bestaat uit het regelmatig gebruik van handcrème: de huid blijft hierdoor intact. Een niet-intacte huid is slecht te reinigen en zal daarom veel micro-organismen bevatten.

Bovendien biedt de niet-intacte huid een verminderde bescherming bij (onverwacht) contact met besmet materiaal. Open wondjes aan de handen of huidbeschadigingen worden afgedekt met een luchtdoorlaatbare pleister. Eventueel worden handschoenen gedragen.

Persoonlijke beschermingsmiddelen

Handschoenen

niet-steriele handschoenen worden gedragen bij iedere handeling waarbij de kans bestaat dat er contact met excreta, lichaamsvloeistoffen, slijmvliesen of de niet intacte huid kan optreden en indien dit wordt aangegeven in de (isolatie) protocollen.

- Gebruik steriele handschoenen volgens protocol.
- Desinfecteer de handen voor het aantrekken van handschoenen.
- Desinfecteer de handen na het uittrekken van steriele en onsteriele handschoenen. Motivatie: handschoenen kunnen gaatjes hebben, kapot gaan en tijdens het uittrekken kunnen de handen worden besmet.
- Zorg dat de handen goed droog zijn voor het aantrekken van de handschoenen om irritatie van de huid te voorkomen.
- Verwissel van onsteriele- naar steriele handschoenen bij overgang van 'vuile' naar 'schone' werkzaamheden bij dezelfde patiënt. Pas hierbij tussentijds handdesinfectie toe.
- Verwissel handschoenen tussen twee patiënten door.
- Verwissel handschoenen bij het stukgaan van de handschoen.
- Trek handschoenen zo uit dat de buitenkant niet in contact komt met de huid.
- Gebruikte handschoenen mogen tijdens het dragen niet in contact komen met omgevingsmateriaal zoals telefoons, deurknoppen, apparatuur, toetsenborden, schrijfgerei etc.
- Het dragen van handschoenen is geen alternatief voor handhygiëne.

Beschermende jas

- Trek een vocht ondoorlaatbare jas met lange mouwen (beschermende jas) aan in situaties waarbij de kans op spatten/spuiten op de kleding aanwezig is en indien dit wordt aangegeven in de isolatieprotocollen.
- De beschermende jas moet de mouwen van de dienstkleding volledig bedekken.

Beschermend masker

- Doe een chirurgisch mondneusmasker voor in situaties waarbij de kans op spatten/spuiten in het gezicht aanwezig is.
- Draag een masker bij aërogene isolatie, strikte isolatie, druppelisolatie en contact-druppelisolatie volgens protocol.

Oogbeschermingsmiddel

- Draag een oogbeschermingsmiddel wanneer er kans is dat het oogslimvlies in contact komt met lichaamsvochten.
- Het dragen van een oogbeschermingsmiddel wordt onder andere aanbevolen bij intubatie, bronchiaal toilet, endoscopie, operatie, obductie en handmatig voorreinigen van medische hulpmiddelen.
- Een gewone bril kan niet worden gebruikt als oogbescherming omdat deze niet voldoet aan NEN-EN 166 en de ogen onvoldoende bescherming geeft.
- Kies het juiste type oogbescherming op basis van het beoogde gebruik (risicobeoordeling). Er zijn diverse typen oogbescherming voor bescherming tegen spatten: een beschermende bril, een gelaatscherm, een chirurgisch mondneusmasker met geïntegreerd spatscherm en een ruimzichtbril (soort ski/duikbril).

Prik-, snij-, spat- of bijtaccidenten

Hieronder wordt bijvoorbeeld verstaan:

- prikken aan een gebruikte injectie- of hechtnaald;
- snijden aan een gebruikte scalpel of mes;
- spatten van bloed in ogen of mond;
- bijtwonden.

Na het oplopen van een prik-, snij-, spat- of bijtaccident is het belangrijk dat er altijd direct overleg plaatsvindt met de SEH arts. Ook moet er direct wondbehandeling plaatsvinden: de wond spoelen met water en vervolgens desinfecteren (bij spatten in oog of mond, alleen spoelen met water). Vervolgens melden bij de leidinggevende en op de SEH.

De procedure prikaccidenten is te vinden op IProva.

Meldingsplicht

In het Dijklander ziekenhuis is het melden van infecties verplicht voor medewerkers die werkzaam zijn in de directe patiëntenzorg, op verpleeg- of behandelafdeling, polikliniek of medewerkers die zich bezig houden met voedselbereiding. De infectie wordt gemeld aan de leidinggevende en aan de bedrijfsarts van de Arbodienst vóóordat men begint met werken. In overleg met de bedrijfsarts wordt beslist over voortzetting of staking van de eigen werkzaamheden.

Meld infectieziekten volgens de procedure Melden infectieziekten bij medewerkers

De indicaties voor een melding zijn onder meer:

- Steenpuist
- Nagelbedontsteking ('omloopje')
- Aanhoudende diarree (bijvoorbeeld na vakantie)
- Blaasjes
- Hepatitis A
- Contact met waterpokken of gordelroos
- Koortslip of andere Herpesinfecties
- Conjunctivitis
- Herpes infecties (bijv. koortslip)
- Werkzaamheden of opname in buitenlands ziekenhuis (MRSA dragerschap)
- Werkzaamheden in een asielzoekerscentrum (MRSA dragerschap)
- Werkzaam of woonachtig op een veebedrijf (MRSA dragerschap)

Meld dit zo spoedig mogelijk en zeker voor aanvang van de werkzaamheden bij de leidinggevende.

Immunisatie

De bedrijfsarts is verantwoordelijk voor de uitvoering van het immunisatiebeleid. De uitvoering is in handen van de Arbodienst.

- In het ziekenhuis wordt een actief hepatitis B vaccinatie beleid gevoerd (HBV).
- Alle medewerkers, al dan niet in loondienst, die uit hoofde van hun reguliere werkzaamheden kans lopen met humaan bloed in contact te komen, behoren tot de groep medewerkers die risico lopen en worden geacht mee te werken aan het HBV beleid, zoals beschreven in het protocol Preventie iatrogene hepatitis B.

Colofon

Dit is een publicatie van het Dijklander ziekenhuis voor de medewerkers van het ziekenhuis.

September 2019
MA-45103

